

מאמר

לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב – ה'תש"מ

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוק"לה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

בלתי מוגה

יוצא לאור ליום ההילולא גי תמוז, ה'תש"פ

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה

שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

בקשר עם יום ההילולא העשרים ושש

גי תמוז ה'תש"פ

ויהי רצון שנלך בדרכיו אשר הורנו נצח סלה ועד

ולזכות השלוחים והשלוחות ויוצאי חלציהם שליט"א

להצלחה רבה ומופלגה במילוי שליחותם הקי

באופן דלמעלה מדרך הטבע בכל פעולותיהם הברוכות והקדושות

לקדש שם ליובאוויטש ושמו הקי של רבינו

ותהיי יד השלוחים על העליונה במילוי השליחות בשלימות

מתוך הרחבה אמיתית ונחת חסידותי מיוצ"ח ומתוך בריאות הנכונה

נדפס על ידי ולזכות

הרה"ת ר' אהרן יעקב בן יפה דיסקא וזוגתו מרת שאשא דבורה בת שרה

בנותיהם ובנם

חנה בת שאשא דבורה, ירחמיאל אברהם דוד בן שאשא דבורה,

חי' מושקא בת שאשא דבורה

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות ובריאות

פרוש

להצלחה רבה ומופלגה ולהתברך בכל מילי דמיטב

בכל אשר יפנו ובכל המצטרך בגשמיות וברוחניות

ועד הנחות בלה"ק

מכון להוצאה לאור תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

Lahak Hanochos Inc. 788 Eastern Parkway, Suite 408, Brooklyn, N.Y. 11213

Tel. (718) 604-2610 Email: info@lahak.org

ב"ה.

הגיע מבית הכורך

תורת מנחם

ספר המאמרים תשל"ב

בספר זה, מאמרים ומענות חדשים שלא ראו את אור הדפוס

מאמרים אלו נלקטו אחד אחד מסלילי הקלטה ורשימות

שנרשמו בשעתם ע"י החוזרים שיחיו, ונשארו בכתובים עד לאחרונה

הספר נשלח לבתי המנויים

*

ניתן להשיג בחנות קה"ת בארה"ב ובאה"ק

ובחנויות הספרים המובחרות

www.lahak.org

או בטלפון: בארה"ב 718-604-2610; באה"ק 03-9606-018

בס"ד.

פתח דבר

לקראת יום הגדול והקדוש ג' תמוז, יום ההילולא העשרים ושש של כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, הננו מוציאים לאור בפעם הראשונה מאמר (כעין שיחה) ד"ה לא היו ימים טובים לישראל כו', שנאמר בהתוועדות אור ליום ב' חמשה עשר באב, ה'תש"מ, לפני ארבעים שנה, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכח תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ראש חודש תמוז, ה'תש"פ,
שבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2020 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5780 • 2020

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

געלייענט די גאנצע סכסוכים ולא הי' בזה אלא עצת היצר. ואף אם צד השני עושה עול, הרי לא עיי' סכסוכים יתוקן הדבר כ"א דוקא עיי' ענינים של קירוב שזהו דרך תורתנו דרכי נועם ונתיבותי' שלום...

בברכת כוח"ט.

א

[היתשטי"ן]

... וזאת להעיר: העדר השלום ביניהם מזיק לחינוך הכשר של עשירות של בניי. אם גם להבא ילך ויוגרע – הי' מגרע גם מצב הכספי של המוסד, ובמילא נוגע גם לפרנסת המורים וכי' וב"ב שיחיו.

יש ענינים שעושים שלא כדבעי ואפשר לתקנם לאח"ז, אבל יש ענינים וכי'.

* * *

תוכן המאמר

מעלת ט"ו באב גם לגבי ט"ו ניסן (אשלמותא דעבודת הצדיקים) וט"ו תשרי (אשלמותא דעבודת התשובה) היא ע"ד מעלת דרך חיים תוכחות מוסר לגבי נר מצוה ותורה אור – שדרך חיים קאי על פנימיות התורה, שעיקר התגלותה לעת"ל, ועד"ז ט"ו באב שהוא מעין הגילוי דלעת"ל, בביהמ"ק השלישי, שיהי' למעלה מבית ראשון (בדור הט"ו, שנתמלא דיסקוס של לבנה, ע"י שלמה שישב על כסא ה') ובית שני (עליו נאמר גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון) – כיון שיהי' בית נצחי, ולכן גם הקרבת הקרבנות תהי' כמצות רצונך.

השייכות דחמשה עשר באב ויום הכיפורים – כי גם יוהכ"פ הוא מעין הגילוי דלעת"ל, מצד עליית המלכות בעתיק, והרי עיקר הגילוי דפנימיות עתיק יהי' לעת"ל. אך ענין זה אינו שייך לט"ו בתשרי, שבו נעשית השלימות דיוהכ"פ רק ביחס לענין ד"בעשור לחודש". ולכן ט"ו באב נעלה יותר מט"ו בתשרי.

והענין בעבודה – שגם עכשיו צ"ל לא רק נר מצוה ותורה אור, אלא גם דרך חיים תוכחות מוסר, ע"י לימוד פנימיות התורה, שעיי' נעשית כללות העבודה באופן של בל"ג ונצחיות.

וזאת להעיר: העדר השלום ביניהם מזיק לחינוך הכשר של בניי. אם גם להבא ילך ויוגרע – הי' מגרע גם מצב הכספי של המוסד, ובמילא נוגע גם לפרנסת המורים וכי' וב"ב שיחיו.

ב

דרך תורתנו דרכי נועם ונתיבותי' שלום: ע"פ משלי ג, יז.

ג

מצילום כתי"ק.

בס"ד. אור ליום ב', חמשה עשר באב, ה'תש"מ

(הנחה בלתי מוגה)

לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים¹. ומובא בכמה מאמרי רבותינו נשיאינו², ובארוכה במאמר דשנת עת"ר³ (שמתחיל נחמו נחמו עמי⁴, ומיד לאח"ז מביא מ"ש במשנה⁵ לא היו ימים טובים כו' כחמשה עשר באב כו'), שאיתא בפע"ח⁶ (הטעם על זה) שאז הוא מילוי הלבנה בשלימות (קיימא סיהרא באשלמותא⁷). ושואל על זה, הלא בכל ט"ו לחודש הוא מילוי הלבנה, ולמה לא מצינו שיהי' אז יו"ט, לבד מפסח וסוכות שהוא בט"ו, אבל בכל חודש אינו יו"ט בט"ו בו, ולמה דוקא בחמשה עשר באב הוא יו"ט. ויתירה מזה, מ"ש לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב משמע שהוא עוד יו"ט ביותר מבשאר מועדים, אפילו מפסח וסוכות, וצריך להבין טעם הדבר. ומבאר בזה, שידוע שכל ירידה היא צורך עלי', וככל שהירידה היא ביותר (א' טיפערע), מובן מזה שהעלי' היא ג"כ ביותר. וכיון שבחודש אב ישנה הירידה הקשורה עם תשעה באב, שירדה פלאים⁸, לכן גם העלי' שלאח"ז (בט"ו באב) היא למעלה ביותר, לא רק לגבי יום ט"ו של שאר החדשים, אלא אפילו לגבי ט"ו בניסן (חג המצות, זמן חרותנו) וט"ו בתשרי (זמן שמחתנו).

אך עדיין צריך ביאור, ע"פ המבואר בחסידות⁹ בנוגע לחילוק בין ט"ו בניסן וט"ו בתשרי, שבט"ו בניסן היו בני"ב בדוגמת צדיקים, לפי שביצי"מ היתה התחלת הגירות של בני"ב¹⁰, וכיון שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי¹⁰, הרי לא שייך שיהי' אצלו איזה ענין מקודם לכן, אלא מיד מתחיל עבודתו באופן של צדיק. ואילו ט"ו תשרי, שבא לאחרי העבודה דחודש אלול, ובפרט לאחרי העשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, שעליהם נאמר¹¹ דרשו הוי' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, אלו עשרה ימים כו', הנה כאשר

(1) תענית כו, ב.

(2) ראה אוה"ת ואתחנן ח"ו ע' ב'קצו ואילך. נ"ך ח"ב ע' א'צו.

(3) סה"מ ע"ת ע' שכא ואילך (רישומי דבריים). ע' תלח ואילך (הנחה).

(4) ישע"י מ, א.

(5) סוף שער חג השבועות — "דרוש על

סוד ט"ו באב".

(6) זח"א קג, א. רכג, א"ב.

(7) ע"פ איכה א, ט.

(8) ראה אוה"ת בא ע' רנו ואילך. סה"מ

תרל"ו ח"ב ע' שס. תרנ"ב ס"ע ג.

(9) ראה יבמות מו, א"ב. כריתות ט, א.

(10) יבמות כב, א.

(11) ישע"י נה, ו. ר"ה יח, א.

באופן נצחי, כיון שהאמת היא שיחוד זה הוא נצחי לעולם ועד (כמ"ש בתניא⁹⁰), וצריך רק להמשיך זאת באופן שיחוד בו (דאָס זאָל אים דורכנעמען), ואז עשייתו היא באופן נצחי, עכ"פ בשעתא חדא וברגעא חדא של העשי', ועאכו"כ כשממשיך בזה אח"כ בכל ימות השנה, ועוסק באופן כזה הן בנר מצוה הן בתורה אור והן בדרך חיים תוכחות מוסר, ואז ממשיך ומביא את ביהמ"ק הנצחי, בגאולה הנצחית ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו ממש.

(90) פכ"ה.

הוספה

א

בי"ה. כו' מני"א תשי"ד
ברוקלין

שלום וברכה!

זה מזמן קבלתי מכתבו בו כותב שמשתדל בכל מה דאפשר להחזיק השלום, ויהי"ר מהשי"ת שלא רק שיחזיק אלא גם שירבה בו, וכלשון רז"ל — אסתר רבה בסופו — הנה השלום בריבוי קשור בהברכה בריבוי כו' עיי"ש, והשי"ת יזכהו ויצליחו שיהי' זה בהקדם.

בברכה לבשו"ט.

ב

בי"ה. ה' אלול תשי"ד
ברוקלין

שלום וברכה!

... **מוכרח** הדבר שהאהבה והשלום שוררים ביניהם כי זהו טובת הפרט וטובת הכלל ומונע ההיפך דקידוש שם שמים, ובאם אי אפשר אחרת **מוכרח** שכל אחד מהצדדים זאָל פאַרבייגן אויף זיך עכ"פ במקצת, וגדול השלום שמסיר החלמות וההסתרים מהבנת האדם ובמילא רואה אָז עס האָט זיך ניט

הזקן באגה"ת⁸⁰ בתור פס"ד בנוגע למצות התשובה מן התורה), שענינה דרך חיים ותוכחות מוסר⁸¹. וכן בענין התורה, תורה אור, נכלל גם ענין המצוות, שהרי לימוד התורה היא מצוה (כנ"ל), וגם ענין התשובה, כמבואר בארוכה באגה"ת⁸² שתשובה עילאה הו"ע לימוד התורה. ובפרטיות יותר, הנה בכל מצוה ישנה המצוה כפי שהיא (נר) מצוה, המצוה כפי שהיא תורה (אור) [נוסף על פשטות הענין (ככל הענינים הרוחניים שצ"ל באופן של רמז עכ"פ בנגלה דתורה), שכל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה⁸³, שע"ז נעשית המצוה דהקרכת עולה באופן של תורה אור], והמצוה כפי שהיא (תשובה אור) דרך חיים, שהו"ע הבל"ג, וכמו במצות תפילין, שהוקשה על התורה כולה לתפילין⁸⁴, שאף שהתפילין עצמם הם במדידה והגבלה, שצ"ל ד' בתים וד' פרשיות כו', באופן דבל תוסיף ובל תגרע⁸⁵, הנה בזה גופא פועלים ענין שלמעלה ממדידה והגבלה, ע"ז ששעבוד הלב והמוח⁸⁶ (שהוא חלק מקיום מצות תפילין⁸⁷) הוא (לא במדידה והגבלה, אלא) למעלה ממדידה והגבלה. וכמו"כ ישנם ג' ענינים אלו בתורה, כפי שהתורה היא (נר) מצוה, כפי שהתורה היא תורה אור, וכפי שהתורה היא דרך חיים. וכמו"כ ישנם ג' ענינים אלו בדרך חיים תוכחות מוסר, כפי שענין זה חודר ונמשך בקיום מצוה, וכפי שחודר ונמשך בלימוד התורה, וכפי שהוא ענין (דרך) בפ"ע, היינו, שהליכה בדרך החיים היא לא כדי שלא"חז ילמד תורה ויקיים מצוה באופן כך, אלא לשם דרך החיים עצמה.

ומזה מובן שההתחלה בזה שייכת אפילו בחושך כפול ומכופל של הגלות בעקבתא דמשיחא, ואפילו בחו"ל, ע"ז שכל אחד מישראל מקיים מצוה אחת, כמעשה או בדיבור או במחשבה, ועושה זאת בתמימות ובפשטות, כיון שאינו שייך לענינים נעלים יותר, או שעושה זאת יחד עם הכוונות כו', אם הוא שייך לעניני כוונות וכיו"ב, או שגם אז הרי זה באופן שאני מכוין לדעת זה התינוק (ע"ד שמביא הצ"צ בספר המצוות בשרש מצות התפלה⁸⁸) — שיש בכחו להעמיד את עצמו (איבערשטעלן זיך) בשעתא חדא וברגעא חדא וביומא חדא⁸⁹ במעמד ומצב שזה נעשה

(80) פ"א. (81) ראה דרך חיים ע' 54. (82) ספ"ח ואילך. (83) ראה מנחות בסופה. וראה לקו"ש. (84) ח"ח ע' 413. וש"נ. (85) קידושין לה, א. (86) ראה שו"ע או"ח סכ"ה ס"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"א. תניא פמ"א (נו, ב). (87) ראה ב"ח או"ח ס"ח. שו"ע אדה"ז שם. (88) רפ"ח. (89) ע"פ לשון הזהר — ח"א קכט, א.

קיימא סיהרא באשלמותא ביום הט"ו, ישנו ענין השלימות בעבודה התשובה. וזהו גם מה שט"ו ניסן וט"ו תשרי הם מועדים לשמחה¹², אלא שהחילוק הוא אם זוהי שמחה של בן מלך שנמצא בתמידות בבית אביו המלך, או בן מלך שהי' בשבי' ואח"כ חוזר אל בית אביו המלך¹³. ולכאורה, לאחרי שישנה כבר השלימות הן של עבודת הצדיקים (בט"ו ניסן) והן של עבודת התשובה (בט"ו תשרי), שכזה נכלל גם הענין לאחרי צדיקייא בתיובתא¹⁴, מהו הענין השלישי דט"ו באב שעליו נאמר שבו יש עלי' למעלה יותר אפילו מתכלית העלי' דיוהכ"פ, שלאחריו בא ט"ו בתשרי.

וביותר צריך להבין, דהנה, במארז"ל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב נאמר גם וכיום הכיפורים, היינו, שיוהכ"פ שוה לחמשה עשר באב, וא"כ, ט"ו בתשרי שלאחרי יוהכ"פ וכו קיימא סיהרא באשלמותא, שהוא נעלה יותר מיוהכ"פ, צ"ל נעלה יותר גם מחמשה עשר באב שהוא כמו יוהכ"פ, שהרי בחמשה עשר באב יש רק המעלה שבא לאחרי הירידה דת"ב, ואילו בט"ו בתשרי שלאחרי יוהכ"פ יש ב' מעלות, הא', המעלה דיוהכ"פ שהוא כמו חמשה עשר באב (מאיזה טעם שיהי''), והב', מעלין בקודש¹⁵ גם לגבי יוהכ"פ. ואעפ"כ אומרים שמעלת ט"ו בתשרי אינה כמעלת ט"ו באב, שעפ"ז ברור הדבר לכאורה שאינו כמעלת יוהכ"פ, שהוא בעשור לחודש¹⁶, לפני שקיימא סיהרא באשלמותא.

(ב) **ויש** לומר הביאור בזה בדרך אפשר, בהקדים מה שמצינו בדוגמת זה השאלה הידועה בקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹⁷, במ"ש¹⁸ כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר, דצריך להבין מהו ענין ודרך חיים, איזהו דרך חיים מלבד התורה והמצוה האמורה קודם, דלכאורה, לאחרי שישנו הענין דנר מצוה ותורה אור, איך שייך לומר שיש עוד דרך שלם שדוקא הוא נקרא דרך חיים (וקשור גם עם תוכחות מוסר, ככל פרטי הדברים שבזה¹⁹).

והנה ב' הענינים דנר מצוה ותורה אור הם בהתאם לב' הענינים דט"ו בניסן וט"ו בתשרי. ט"ו בניסן קשור עם ענין המצוות (נר מצוה),

(12) נוסח תפלת העמידה וקידוש ליו"ט. (13) ראה תניא פל"א. (14) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג (רע"מ) קנג, ב. (15) ברכות כח, א. (16) אמור כג, כז. (17) בתחלתו (ע' 15). (18) משלי ו, כג. (19) ראה גם אוה"ת נ"ך כרך ג' ע' אישג ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקצב [ח"ד ס"ע אישגט] ואילך.

שהרי יצי"מ (בט"ו ניסן) היתה קודם מתן תורה, אבל הי' כבר ענין המצוות, כפי שמצינו שגם לפני מ"ת הי' ענין המצוות, כמ"ש רש"י בפירושו עה"ת עה"פ²⁰ שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך גו', קודם מ"ת, במרה, אלא שמרה הי' לאחרי יצי"מ, אבל גם לפני יצי"מ הי' כבר ענין המצוות, כמ"ש הרמב"ם²¹ שנוסף על שבע המצוות שנצטוו כל בני נח, בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה. אלא שמצות מילה שייכת גם לבני קטורה²², אבל לאח"ז ניתוספו עוד ענינים ע"י יצחק ויעקב כו', ובמצרים נצטווה עמרם במצוות יתירות, עד שבא משה רבינו כו'. ומקרא מלא דיבר הכתוב בנוגע לר"ח ניסן: החודש הזה לכם, כזה ראה וקדש²³, ומזה באו אח"כ לקיימא סיהרא באשלמותא, בט"ו ניסן, שאז ניתוספו כו"כ מצוות, החל מארבעה עשר בניסן שבו התחיל קיום הציווי דקרבן פסח²⁴, ועאכו"כ בט"ו בניסן שניתוספו בו עוד כמה פרטים²⁵. ומכל זה מובן שעוד לפני מ"ת, בט"ו בניסן (כשקיימא סיהרא באשלמותא), הי' כבר אצל בני העילוי דנר מצוה. ולהעיר, שכיון שכדי שיוכלו לקיים מצוה צריך ללמוד תורה, הרי בודאי שגם למדו תורה, אבל עיקר הענין שעל ידו הי' אצלם הקישור והחיבור עם הקב"ה הו"ע קיום המצוות – מצוה מלשון צוותא וחיבור²⁶, החל ממצות מילה, שדוקא בה הי' הענין דנקיטת חפץ²⁷, דבר שבקדושה, בזמן ההוא²⁸. ונוסף על העילוי דנר מצוה, שהשלימות שלו (קיימא סיהרא באשלמותא) היא בט"ו ניסן, ישנו גם העילוי דתורה אור ששייך לט"ו תשרי, שאז היתה השלימות (קיימא סיהרא באשלמותא) בנוגע ליוהכ"פ, כסיום המשנה ביום חתונתו²⁹, זה מתן תורה, יוהכ"פ שניתנו בו לוחות אחרונות³⁰. ונמצא, שהשאלה הנ"ל מהו העילוי דט"ו באב לאחרי שישנה כבר השלימות דט"ו בניסן וט"ו בתשרי, היא בדוגמת השאלה מהי ההוספה דדרך חיים ותוכחות מוסר לאחרי שכבר ישנם הענינים דנר מצוה ותורה אור.

(ג) **ומבאר** בקונטרס הנ"ל, דהנה, מה שהכתוב המשיל המצוה לנר והתורה לאור, פירש בשל"ה³¹ שנו היינו נר יחידי, ואור הוא מדורה גדולה. ועד"ז אמרו רז"ל בסוטה³², תלה הכתוב את המצוה

(27) ראה חיי שרה כד, ב ובפרש"י.

(28) ראה לקו"ש ח"ה ע' 79. ע' 89.

(29) שה"ש ג, יא.

(30) פרש"י שם.

(31) בתחלתו (א, א).

(32) כא, א.

(20) ואתחנן ה, יב.

(21) הלי' מלכים רפ"ט.

(22) שם פ"י ה"ח.

(23) בא יב, ב ובמכילתא ופרש"י.

(24) בא שם, ו.

(25) שם, ח"א.

(26) לקו"ת בחוקותי מה, ג.

הגילוי דלעתיד שאין בו הפסק (למעלה מהגילויים בזמן הבית, שהי' לזה הפסק), לכן הוא יו"ט ביותר. וזהו גם (לא היו כו') כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים, כמבואר במאמר⁷⁶ שבשניהם נעשית עליית המלכות בעתיק, עד לפנימיות עתיק, שזהו מעין דלעת"ל, שאז יהי' עיקר הגילוי דפנימיות עתיק, כמובא מפע"ח⁷⁷ שכל העלויות שבזמן הזה הם רק בחיצוניות עתיק, ורק לעת"ל תהי' העלי' בפנימיות עתיק.

וזהו גם שבחמשה עשר באב וביוהכ"פ בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים ואומרות כו' קחו מקחכם לשום שמים כו'⁷⁸, ועד לבנים ובנות עוסקים בתורה ובמצוות ע"י ענין הנישואין דוקא, שגם ענין זה שייך לעילוי דלעת"ל, כדאיתא במד"ר פ' בא⁷⁹, שהעולם הזה אירוסין היו, אבל לימות המשיח יהיו נישואין.

אמנם הענין שיוהכ"פ הוא מעין לעת"ל (מצד עליית המלכות בעתיק), אינו שייך לט"ו תשרי, והיינו, שהשלימות דט"ו בתשרי ביחס ליוהכ"פ היא רק בנוגע לענין דבעשור לחודש⁸⁰, שבו ניתוסף עילוי בחמשה עשר בו, כשקיימא סיהרא באשלמותא, ונוסף לזה ישנו ביוהכ"פ ענין עליית המלכות בעתיק, שענין זה ישנו רק ביוהכ"פ, אבל לא בחג הסוכות (ט"ו בתשרי), דאל"כ, לא הי' עילוי בחמשה עשר באב לגבי חמשה עשר בתשרי.

(ו) **והנה** האמור לעיל שבט"ו באב ויוהכ"פ יש גם עכשיו מעין דלעת"ל, יש דוגמתו בכללות עבודת האדם בנר מצוה ותורה אור ודרך חיים ותוכחות מוסר, כי, עיקר הענין דפנימיות התורה, שעל זה קאי דרך חיים ותוכחות מוסר, יהי' לעת"ל (כנ"ל ס"ג), והרי מבואר בקונטרס הנ"ל שדרך חיים ותוכחות מוסר אינו ענין ששייך לזמן דלעת"ל, אלא עכשיו צריכה להיות העבודה (לא רק) דנר מצוה ותורה אור (אלא גם) ודרך חיים ותוכחת מוסר, ע"י לימוד פנימיות התורה כו'.

ויש להוסיף בזה, שכך הוא בכל פרטי הענינים דנר מצוה ותורה אור ודרך חיים גו', שבכל אחד מהם ישנם כל ג' ענינים אלו. דהנה, בענין המצוות, נר מצוה, נכללת גם מצות תלמוד תורה (שהיא אחת המצוות, כנ"ל ס"ד), תורה אור, וכן מצות התשובה (כפי שמביא רבינו

(78) תענית לא, א.

(76) סה"מ עת"ר ע' תנ.

(77) שער הק"ש פט"ו. וראה לקו"ת

(79) פט"ו, לא.

שה"ש מו, סע"ב. נא, ג.

והענין בזה, דהנה, בביהמ"ק השלישי יקריבו לכאורה אותם קרבנות שהקריבו בבתי המקדשות שלפנ"ז. והיינו, שאע"פ שיתוספו אז קרבנות חדשים [דכשם שבביהמ"ק השני ניתוספו קרבנות, כמסופר בעזרא⁶⁸, כמו שבביהמ"ק הראשון ניתוספו קרבנות לגבי המשכן שבמדבר⁶⁹ – מצינו כמה קרבנות שנזכרו ביחזקאל⁷⁰ בנוגע לביהמ"ק השלישי, שכפי שמשמע מפשטות הכתובים, לא היו בביהמ"ק השני], הרי עיקר הקרבנות, החל מקרבן התמיד, את הכבש אחד תעשה בכורך ואת הכבש השני תעשה בין הערביים⁷¹, שבו מתחיל ובו מסיים, שלא יקדים לקרבן התמיד ולא יאחר מקרבן התמיד⁷², הם באופן שזה כפי שהי' במשכן שבמדבר, בב"ר וב"ש. ואעפ"כ, דוקא בביהמ"ק השלישי יהי' הענין דכמצות רצונך, שלא הי' במשכן שבמדבר, ואפילו לא בביהמ"ק הראשון כו'. וגם ענין זה הוא באופן שמיד בקרבן הראשון שיקריבו ביום הראשון שיבנה מקדש במקומו, יהי' כבר העילוי דכמצות רצונך, כיון שמקריבים אותו בביהמ"ק נצחי, אע"פ שזוהי רק השנה הראשונה, ואילו בית ראשון עמד ת"י שנה ובית שני ת"כ שנה.

ועד"ז בעבודת האדם, ששלימות העבודה היא כשישנו לא רק הענין דנר מצוה, שזהו אופן העבודה שקשור עם מציאות העולם, ובמילא ישנם על זה המדידות וההגבלות של העולם, שענין זה שייך בעיקר בקיום המצוות, כמבואר בתניא⁷³ (וכפי שרואים גם בפשטות) שכל מצוה היא במדידה והגבלה [כולל גם מצות ת"ת (שהיא אחת מרמ"ח מ"ע), כמובא בתניא⁷⁴ בנוגע לקביעות עתים לתורה כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה], ונוסף לזה ישנו הענין דתורה אור, שענין האור הוא למעלה מהגבלת הכלים כו', אלא שלימות העבודה היא בהיותה באופן עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה, שזהו"ע דבכל מאדך⁷⁵, שאז הרי זה נעשה אצלו ענין נצחי שלא שייך בו שינויים כו', ע"ד הענין דכמצות רצונך שיהי' בביהמ"ק השלישי, בית נצחי.

(ה) **וזוהו** לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב, שהוא יו"ט גדול מכל המועדים אפילו מפסח וסוכות, לפי שאז מאיר מעין

כנר ואת התורה באור, את המצוה כנר, לומר לך, מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה, אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, ואת התורה באור, לומר לך, מה אור מגין לעולם, אף התורה מגינה לעולם. ומבאר, שלפי זה משמע דאור היינו אור היום, ולא כמ"ש בשל"ה מדורה, דאור היום עדיף גם ממדורה גדולה. אמנם, ישנו ענין שהוא נעלה יותר מאור היום, שזהו מ"ש³³ לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם גוי' והי' לך הוי' לאור עולם. והנה, ההתקשרות עם אור הוי' היא ע"י לימוד פנימיות התורה, שזהו"ע דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם³⁴, שעיי"ז יבוא לידי אהבה ויראה, עד ליראה עילאה כו', כמבואר שם³⁵ פרטי הענינים בזה. ומסיים³⁶, שזהו ענין דרך חיים, דקאי על פנימיות התורה, שהיא בחי' עץ החיים כו'.

ועפ"ז יש לבאר גם העילוי דט"ו באב לגבי ט"ו ביסן וט"ו בתשרי, שהוא בדוגמת העילוי דדרך חיים תוכחות מוסר לגבי נר מצוה ותורה אור. דהנה, עיקר הגילוי דפנימיות התורה (דרך חיים) יהי' לעתיד לבוא, שאז יהי' גילוי תורתו של משיח³⁷. והיינו, שהן אמת שבמ"ת ניתנו כל עניני התורה, וגם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש³⁸, הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, וכידוע הפתגם³⁹ שלא יהי' עוד הפעם מ"ת, אבל אעפ"כ, הרי אמרו חז"ל⁴⁰ שתורת עוה"ז הבל הוא לגבי תורתו של משיח, לפי שאז יתוסף בגילוי דפנימיות התורה באופן שלא בערך כו'. ודוגמתו גם העילוי דט"ו באב, שלהיותו לפי ערך גודל הירידה דת"ב, ה"ה מעין העילוי דלעת"ל בביהמ"ק השלישי, עליו נאמר⁴¹ מקדש אד' כוננו ידיך, בנינא דקוב"ה⁴², שיהי' בבחי' נצחיות (כמובא במאמר⁴³).

(ד) **ובהקדים** שגם בנוגע לביהמ"ק ישנם דוגמת ג' ענינים הנ"ל, בית ראשון ובית שני, שהם בדוגמת ב' אופני העבודה דצדיקים ובעלי תשובה⁴⁴, ולמעלה מהם הוא ביהמ"ק השלישי דלעתיד

(33) ישע"י ס, יט.
 (34) דברי הימים"א כח, ט. וראה תניא קר"א קנו, ב.
 (35) פי"ג.
 (36) ספט"ו.
 (37) ראה ויק"ר פי"ג, ג. פרש"י שה"ש א, ב.
 (38) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמור"ר רפמ"ז. לקו"ש ח"ט ע' 252.
 (39) ראה סה"מ תרמ"א ע' תיב. תרמ"ז ע' פז. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' לב. ע' תשיט. תער"ב ח"א ע' שסו [ח"ב ע' תקב. וש"נ].
 (40) קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.
 (41) בשלח טו, יז.
 (42) זוהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.
 (43) סה"מ עת"ר ע' שכד. ע' תמו.
 (44) ראה לקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך. ע' 67 ואילך.

(68) ת, לה. וראה רמב"ם ה' מעשה הי"ד.
 (71) פינחס כח, ד.
 (72) ראה פסחים נח, סע"ב.
 (73) אגה"ק ס"ג.
 (74) פל"ד.
 (75) ואתחנן ו, ה.
 (68) ת, לה. וראה רמב"ם ה' מעשה הי"ד.
 (69) ראה מלכים"א ח, סב ואילך (בנוגע לחנוכת ביהמ"ק). וראה מנחות פ"ד מ"ג.
 קידושין לו, ב. רמב"ן פינחס כח, יא.
 (70) מה, יז. מו, ה"א. וראה רמב"ם שם

לבוא. דהנה, כללות העילוי של ביהמ"ק, בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות⁴⁵, ולא רק כמו המשכן שבמדבר, שהי' לפי שעה⁴⁵, אלא בית עולמים⁴⁶, ובלשון הרמב"ם⁴⁷: בית לדורי הדורות, הי' הן בבית ראשון והן בבית שני. ובפרטיות יותר, הנה בבית ראשון היו כל החמשה דברים (שחסרו בבית שני)⁴⁸, ונבנה ע"י שלמה, שהי' דור הט"ו לאברהם אבינו שבו נתמלא דיסקוס של לבנה (כדאיתא במדרש⁴⁹), כאשר וישב שלמה על כסא הוי"ט⁵⁰. ובית שני, הנה אע"פ שנאמר בו ואכבדה⁵¹ מחוסר ה', כיון שחסרו בו חמשה דברים⁴⁸, הרי מ"מ נאמר⁵² גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, וא' הפירושים בזה (בגמרא מסכת ב"ב⁵³) דקאי על בית שני, שהי' גדול מבית ראשון בשנים, שבית ראשון עמד ת"י שנים ובית שני ת"כ שנים, והיינו, שבבית שני (שהי' לאחרי הירידה דחורבן בית ראשון) הי' עילוי לגבי בית ראשון, מצד הענין דיתרון האור מתוך החושך ויתרון החכמה מן הסכלות⁵⁴. וע"ד מעלת לוחות אחרונות שעל ידם ניתוסף ריבוי בתורה, כדאיתא במד"ר פ' כי תשא⁵⁵ שהקב"ה אמר למשה, בלוחות שניות אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש והגדות, הה"ד⁵⁶ ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושי'. ועד"ז י"ל בנוגע לזמן בית שני, שאע"פ שחסרו בו ה' דברים, הרי עסקו בתורה כו"ט⁵⁷. וכמו ההוספה בתורה משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן ועי"ז רבו מחלוקת בישראל (כדאיתא בחגיגה⁵⁸), והיינו, שאף שמחלוקת היא לכאורה גרעון וירידה, הנה דוקא ע"י הירידה ניתוסף עלי', שזהו הריבוי בתורה שע"י פלפול התלמידים⁵⁹, באופן שיש דברי ב"ש ודברי ב"ה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים⁶⁰, שכל זה הי' לאחרי שעבר ריבוי זמן אפילו בזמן בית שני שעדיין לא היו מרבין מחלוקת בישראל, כיון שמיד בתחילה הגיעו לבירור הדבר⁵⁸. וע"ד ריבוי התורה שבתלמוד בבלי, דאף שבמחשכים הושיבני⁶¹ זה תלמודה של בבלי⁶², הנה דוקא שם מתבררת

(45) רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"א.
 (46) מכילתא בא יב, א. זבחים קיט, א.
 (47) שם ה"ג.
 (48) יומא כא, ב.
 (49) שמו"ר פט"ו, כו.
 (50) דברי הימים א כט, כג.
 (51) חגי א, ח.
 (52) חגי ב, ט.
 (53) ג, סע"א ואילך ובפרש"י.
 (54) ע"פ קהלת ב, יג.
 (55) רפמ"ו.
 (56) איוב יא, ו.
 (57) ראה יומא ט, ב.
 (58) בתוספתא — פ"ב, ד. ירושלמי — הובא בתוס' חגיגה טז, א.
 (59) אבות פ"ו, ו.
 (60) עירובין יג, ב.
 (61) איכה ג, ו.
 (62) סנהדרין כד, א.

הלכה פסוקה, שהרי הלכה כבבלי לגבי ירושלמי⁶³. ומזה מוכן גם בנוגע לכללות העבודה בזמן הזה, שדוקא עי"ז באים לעילוי דלעת"ל, שאז הי' ביהמ"ק השלישי בבחי' נצחיות. והיינו, שלאחרי כל העילויים שבבית ראשון ובית שני, הנה העילוי דביהמ"ק השלישי הוא שלא בערך.

ויובן מהעילוי של בית שני לגבי בית ראשון, לפי שהי' ממנו גדול בשנים. דהנה, לכאורה אינו מוכן כלל מהו הטעם שעל בית שני נאמר גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, הרי ביהמ"ק הוא בית שעליו נאמר⁶⁴ בנה בניתי בית זבול לך גו', וכי משום שעמד עשר שנים יותר יהי' כבודו גדול יותר מן הראשון. ומזה מוכן, שהגדלות בשנים, אפילו עשר שנים בלבד, מוכיחה ומורה על הגדלות בפעולה דמעשינו ועבודתנו שבביהמ"ק זה, ובאופן שכבר מתחילתו ה"ה בית האחרון שגדול כבודו יותר מן הראשון, והיינו, שאין הפירוש שלסופו ניתוספו בו עשר שנים, אבל במשך ת"י השנים שלפנ"ז הי' בית שני כמו בית ראשון, אלא כבר מתחילתו, מהיום הראשון בשנה הראשונה, ה"ה הבית הזה האחרון (כלשון הכתוב) שגדול יהי' כבודו מן הראשון. ומזה מוכן במכ"ש וק"ו בנוגע לביהמ"ק השלישי, שמעלתו לגבי ב"ר וב"ש היא לא רק באופן שניתוסף במספר השנים, ועד לאופן שכולל את מספר השנים של ב' בתי המקדשות גם יחד, אלא ניתוסף בו גדר חדש — בנין נצחי בפועל בגלוי (ואף שמעין זה הי' גם בבתי המקדשות שלפנ"ז, שגם הם נקראים בית עולמים, כנ"ל, הרי זה רק בכת, ואילו בפועל ובגלוי הי' ענין זה בביהמ"ק השלישי דוקא). וכאמור לעיל, שהחילוק ביניהם אינו רק לאחרי שיעברו ת"כ שנים ויראו שהוא קיים עוד שנה או עוד עשר שנים, אלא מיד ביום הראשון ה"ה בנין נצחי, ע"ד מ"ש רבינו הזקן בתו"א⁶⁵ בענין יום שכולו ארוך⁶⁶, שפי' כולו ארוך היינו (לא שלאחרי שעוברים כ"ד שעות יש לו המשך, אלא) שגם בתחלתו הוא ארוך.

וכמו"כ בנוגע לענין הקרבנות, שדוקא בביהמ"ק השלישי יהיו הקרבנות כמצות רצונך⁶⁷, כיון שדוקא לעת"ל תהי' השלימות של הבהמה והנסכים כו', וכן השלימות של האדם המקריב, ביחד עם השלימות של הבית שמוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, בית נצחי.

(63) ראה רי"ף סוף עירובין. אנציקלופדי'
 (64) תלמודית כרך ט ערך הלכה ע' רנ. וש"נ.
 (65) תפלת המוספין. וראה תו"א ויחי מו, ב. תו"ח שם רלו, א. רלו, ג ואילך. סה"מ תרל"ז
 (66) מלכים א ח, יג.
 (67) תולדות יח, סע"ד.
 (68) ראה קידושין לט, ב.
 (69) תפלת המוספין. וראה תו"א ויחי מו, ב. תו"ח שם רלו, א. רלו, ג ואילך. סה"מ תרל"ז
 (70) מלכים א ח, יג.
 (71) תולדות יח, סע"ד.
 (72) ת"ב ע' תכ ואילך. תר"ם ח"א ע' רנט ואילך.